

отсутствию вирусов, рекламы; открытость образовательной среды для всех его участников.

Ключевые слова: облачные технологии, высшие учебные педагогические учреждения, Интернет пространство, изучение английского языка.

Pinchuk I. The Using Cloud Technologies during English Studying in Higher Educational Pedagogical Establishments

Recently, the introduction of cloud technologies into the educational process of higher educational establishments is rapidly increasing. The general advantage for all the users of cloud technologies is that access to the cloud can be not only from a PC or a laptop, but also from a netbook, a smartphone, a tablet, because the main requirement is the access to Internet. It should be noted that access to the cloud can have at the same time thousands of people who have access rights.

Higher pedagogical educational institutions have the opportunity to create their own online spaces, the educational environment of the establishment. Cloud services can be called full-fledged learning means that make the educational process more effective, more interesting and accessible to students, in the process of which they develop the ability to work with information, media and computer skills.

The process of using cloud services in the educational process has several advantages: the availability of free software; performing various tasks and evaluating online; no need to use computer classes; safe using the Internet resources due to the absence of viruses, advertising; openness of the educational environment for all its participants.

The main features of the Microsoft Office 365 environment are: flexibility (a student can interact with a teacher individually, studying in a convenient place at his own pace); structuring (systematization of educational materials in accordance with curricula and plans); interactivity (the exchanging and processing various data); personalization (training is focused on the developing individual characteristics and the needs of a student); motivation (a student has a desire and ability to work independently).

Key words: cloud technologies, higher educational pedagogical establishments, Internet space, studying English.

Стаття надійшла до редакції 28.03.2018 р.

Прийнято до друку 25.04.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Докучаєва В. В.

УДК 159.955:[378.016:811.161.2

М. М. Починкова

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ З „УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)”

Концепція нової української школи передбачає формування в учнів десяти життєвих компетентностей, які, крім того, здатні забезпечити

особисту реалізацію та власний успіх протягом усього життя. Кожну з них діти набувають під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти. Спільними для всіх компетентностей є ціла низка вмінь, серед яких уміння висловлювати думку усно і письмово, здатність логічно обґрунтовувати позицію, виявляти ініціативу та ін.

Одним з наскрізних умінь є критичне мислення, яке вчитель повинен уміти сформувати. Дисциплінами професійного спрямування передбачене набуття знань умінь і навичок студентів, які навчаються на спеціальності „Початкова освіта”, формування вміння читати, уміння доносити думку, творити, працювати в команді тощо. Однак, на сьогодні у навчальному процесі майбутніх учителів початкових класів не передбачено формування й розвиток критичного мислення, а це унеможлиблює формування цього вміння студентами у майбутній професійній діяльності.

Проблема формування критичного мислення не є новою в науці, їй присвячено дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців: Дж. Андерсон, С. Векслер, А. Байрамов, Дж. Брунер, А. Коржуєв, К. Корсак, П. Лушин, В. Майборода, К. Мередіт, С. Міллер, О. Неприцький, М. Ноттурно, Т. Олійник, Р. Пауль, В. Попков, Н. Поспелов, І. Поспелов, В. Ружжиєро, Ю. Стежко, Р. Стенберг, Дж. Стіл, Ч. Темпл, О. Тягло, Д. Халперн, Дж. Чаффа та ін.

Однак, відсутні праці щодо формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки.

У нашому дослідженні ми спробуємо розглянути особливості формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи на заняттях з „Української мови (за професійним спрямуванням)”.

Під критичним мисленням розуміють здатність аналізувати інформацію з позиції логіки, уміння виносити обґрунтовані судження, рішення і застосовувати отримані результати як у стандартних, так і нестандартних ситуаціях, запитанням і проблемам. Цьому процесу притаманна відкритість новим ідеям [2, с. 67].

Основними рисами критичного мислення є такі якості :

- готовність до планування;
- гнучкість;
- наполегливість;
- готовність виправляти свої помилки;
- усвідомлення;
- пошук компромісних рішень [4, с. 10–11]

Основними елементами критичного стилю мислення студентів є:

– здатність упевнено орієнтуватися у викладеному матеріалі й оцінювати ступінь достовірності навчальної інформації, співвідносячи її з тим, що відомо;

– відкритість по відношенню до нестандартних способів вирішення як відомих, так і невідомих завдань, прагнення до пізнання нового;

– готовність до конструктивного діалогу з викладачем і партнерами, уміння відстоювати власну точку зору, а за необхідності реалізовувати різні варіанти її перегляду у випадку наведення опонентом незаперечних контрдоказів;

– націленість на самодіагностику рівня сформованості різних умінь і якостей на основі порівняння власних результатів із заданими еталонами;

– рефлексія усіх пунктів свого навчального маршруту в контексті підготовки до майбутньої професійної діяльності, їх конкретного призначення, тієї чи іншої послідовності; артикульований вираз і відстоювання тієї чи іншої філософсько-світоглядної позиції [5].

Ефективним шляхом формування критичного мислення у студентів, майбутніх учителів початкової школи є використання його засобів на заняттях з предметів професійної підготовки. До таких ми відносимо дисципліну „Українська мова (за професійним спрямуванням)”, яка у навчальному плані студентів спеціальності „Початкова освіта” навчально-наукового інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” вивчається протягом першого курсу.

Розглянемо особливості формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи на заняттях з „Української мови (за професійним спрямуванням)” на прикладах завдань, використовуваних на практичних заняттях.

Так, під час вивчення теми „Державна мова – мова професійного спілкування” студентам пропонується таке завдання:

Прочитайте і перекажіть.

Найбільше та найдорожче добро в кожного народу – це його мова, ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, у яку він складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування (Панас Мирний).

Поміркуйте, як треба розуміти висловлювання Панаса Мирного?

Аргументуйте думку, добираючи власні приклади.

Розкажіть про роль мови в житті нашого народу та у власному житті.

Здатність упевнено орієнтуватися у викладеному матеріалі й оцінювати ступінь достовірності навчальної інформації, співвідносячи її з тим, що відомо формується через наступне завдання:

Прочитайте тексти і порівняйте їх. Що спільного в них, і чим вони відрізняються? Аргументуйте свою думку. Визначте: а) тип мовлення; б) тему тексту.

1. Стоїть Курінь, старіє. Мох на ньому послався, жовтий і зелений, бур'яни довкола розкошують, не кошені, є толочені: полин і вівсюг, ковила й молочай, горошок деревій... А на самому верху Куреновому тополена росте – залетіло звідкись іще зернятком.

2. Степ уже вибрався у вечорову просинь. Спершу вона, як вода, вступила у видолинки, стала у полинових кущах та побіля них, а далечінь була вже синя. А за нею ген-ген крайнеба червоніла сонячна заграва та вітерець ледве чутно дихав (З тв. Григора Гютюнника).

На нашу думку, саме такі завдання сприяють здатності упевнено орієнтуватися у викладеному матеріалі й оцінювати ступінь достовірності навчальної інформації, співвідносячи її з тим, що відомо. Адже, для того, щоб виконати обидва завдання майбутні учителі початкової школи мають володіти теоретичними знаннями і критично застосовувати під час виконання практичних вправ.

Безумовно, у процесі навчання необхідно враховувати індивідуальні особливості студентів, рівень володіння навчальним матеріалом, їх ставлення до проблемних ситуацій тощо. Тому ефективними засобами формування критичного мислення є дискусії, проектні технології, навчальний діалог, мозковий штурм та ін., які ми також активно використовуємо під час практичних занять. Цікавими, наприклад, є такі завдання, зокрема під час вивчення теми „Форми колективного обговорення професійних проблем”:

Підготуйтеся до проведення „мозкового штурму” на тему „Які б додаткові курси гуманітарного (не спеціального) характеру ми хотіли б прослухати в університеті”.

Це завдання сприяє готовності до конструктивного діалогу з викладачем і партнерами, уміння відстоювати власну точку зору, а за необхідності реалізовувати різні варіанти її перегляду у випадку наведення опонентом незаперечних контрдоказів.

Використання мозкового штурму на заняттях сприяє активізації знань з теми, генерації нових ідей, висловлюванню та відстоюванню власної думки.

Треба звернути увагу на те, що існують певні правила проведення мозкового штурму. Зазвичай студенти озвучують ці правила під час розгляду теоретичних запитань. Однак, необхідним є унаочнення цих правил (за В. Кларінім):

1. Я критикую ідеї, а не людей.
2. Моя мета полягає не в тому, щоб „перемогти”, а в тому, щоб прийти до найкращого рішення.
3. Я спонукаю кожного з учасників до того, щоб брати участь в обговоренні й засвоювати всю необхідну інформацію.
4. Я вислуховую міркування кожного, навіть якщо я з ними не згоден.
5. Я переказую (роблю перифраз) те, що для мене не є цілком зрозумілим.
6. Я спочатку з’ясовую всі ідеї й факти обох позицій, а потім намагаюся поєднати їх так, щоб це сполучення давало нове розуміння проблеми.
7. Я прагну осмислити й зрозуміти обидва погляди на проблему.
8. Я змінюю свою точку зору, коли факти дають для цього ясну підставу [1, с. 158].

Ми також активно використовуємо проведення дискусій на різну тему: „Професія учителя початкової школи – одна з найнеобхідніших у наш час” (під час вивчення теми „Форми колективного обговорення професійних проблем”), „Паління – „за” і „проти” (тема „Культура усного фахового спілкування”).

Використання дискусії сприяє формуванню таких якостей критичного мислення, як готовність до планування, гнучкість, усвідомлення тощо.

Ефективним засобом формування є використання проектної технології. Таких проектів за рік навчання ми використовуємо два: „Портфолію зі зразками документів”, „Проект курсової роботи”. Ці проекти виносяться для самостійної підготовки.

Завдання для укладання портфолію наступне:

Укладіть портфоліо зі зразками документів:

- резюме;
- характеристика;
- заява;
- автобіографія;
- повідомлення про захід;
- протокол;
- витяг з протоколу;
- лист.

Документи мають бути укладені на реального себе.

Для „Проекту курсової роботи” завдання було наступне:

Оберіть тему курсової за фахом, підготуйте й оформіть:

- титульну сторінку;
- зміст;
- вступ;
- список використаної літератури.

Мета обох проектів – розвинути вміння студентів аналізувати теоретичний матеріал, узагальнити знання про оформлення документів / курсової роботи; удосконалити вміння зіставляти отримані знання з практичними діями в нових умовах.

Робота над проектами відповідає класифікації етапів критичного мислення за О. Тягло, Т. Воропай [3, 124]:

– перший етап – актуалізація знань, пробудження інтересу до теми, визначення мети вивчення конкретного матеріалу – відбувається під час ознайомлення з лекційним матеріалом стосовно теми проекту, обов’язково повідомляємо про виконання проекту, який буде зараховано під час контролю самостійної роботи, наголошуємо на умовах завдання проекту;

– другий етап – осмислення нової інформації, критичне читання та письмо – проходить під час підготовки до практичних занять, на яких розглядаються й аналізуються теоретичні й практичні відомості щодо підготовки проектів;

– третій етап – роздуми або рефлексія, формування власної думки стосовно навчального матеріалу – під час оформлення результатів проекту: підготовки портфоліо і проекту курсової роботи;

– четвертий етап – узагальнення й оцінка власної діяльності – відбувається на кінцевому етапі оформлення проекту та після перевірки проекту викладачем.

Четвертий етап уважаємо чи не найголовнішим, оскільки саме на ньому відбувається активний розвиток критичного мислення. Після оцінювання викладач пропонує (за необхідності) удосконалити свою роботу – проаналізувати свої помилки, виважено поставитись до них, усвідомити раніше набутий досвід, логічно проробити помилки й цілеспрямовано впровадити проект.

Крім вище запропонованих завдань, активно формують критичне мислення завдання творчого характеру, наприклад:

- *Знайдіть способи переконати ваших одногрупників у тому, що вивчення курсу „Українська мова за професійним спрямуванням” – це залог успіху фахової діяльності.*

- *Напишіть рецензію на магістерську роботу за спеціальністю, використовуючи стереотипні мовленнєві формули.*
- *Спроектуйте ситуацію, для розв'язання якої вам треба було б укласти лист-запрошення.*
- *Змодельуйте бесіду, що відбувається між керівником установи та особою, яка за власним бажанням хоче звільнитися з роботи.*
- *Уявіть себе у ролі лектора. Ви закінчуєте промову й відчуваєте, що 1) стосунки з аудиторією не склалися; 2) лекція була сприйнята добре, напишіть кінцівку до лекції (тема лекції „Психолого-педагогічні особливості організації та проведення уроків у початковій школі”).*
- *Ситуативне завдання: уявіть перед собою групу студентів, яким необхідно пояснити тему правопис великої літери в уособлених назвах. На яких моментах Ви б зупинилися докладно? Які б приклади Ви навели? Укладіть план пояснення в зошиті.*

Важливо організувати роботу таким чином, щоб студенти поступово проходили всі етапи критичного мислення й у них відбувалось поступове формування специфічних якостей.

Отже, використання різних видів вправ і завдань (творчих, дискусійних, проектних та ін.) на заняттях з „Української мови (за професійним спрямуванням)” сприяють ефективному формуванню критичного мислення майбутніх учителів початкової школи.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в розробці системи вправ і завдань з курсу „Українська мова (за професійним спрямуванням)” для майбутніх учителів початкової школи.

Список використаної літератури

1. Кларин М. В. Инновационные модели обучения в зарубежных поисках. / М. В. Кларин. – М. : Арена, 1994. – 246 с. **2. Педагогический словарь.** / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : Академия.. 2005. – 176 с. **3. Тягло А.В.** Критическое мышление. Проблема мирового образования XXI века. / А. В. Тягло, Т. С. Воропай. – Харьков : Ун-т внутр. дел, 1999. – 285 с. **4. Терно С. О.** Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти / С. О. Терно. –Запоріжжя : Просвіта, 2009. – 268 с. **5. Федорова Е. В.** Развитие рефлексивных способностей школьника как педагогическая проблема / Е. В. Федорова // Модернизация образования. – 2012. – № 2 [Електронний ресурс] : Режим доступу : www.es.rae.ru/modern-educational/2-26.

Починкова М. М. Формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи на заняттях з „Української мови (за професійним спрямуванням)”

У статті розкрито особливості формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи на заняттях з „Української мови (за професійним спрямуванням)”. Розкрито сутність та якості, етапи та елементи критичного мислення студентів вишу. Наведено приклади вправ і завдань, що використовуються на заняттях з дисципліни „Українська мова (за професійним спрямуванням)” під час яких формуються основні якості та елементи критичного мислення. Серед

таких вправ і завдань наведено приклади творчих вправ, дискусій, проектів та ін.

Ключові слова: критичне мислення, майбутні вчителі початкової школи, професійно спрямовані дисципліни, дисципліна „Українська мова (за професійним спрямуванням)”.

Починкова М. Н. Формирования критического мышления будущих учителей начальной школы на занятиях по «Украинскому языку (по профессиональному направлению)»

В статье раскрыты особенности формирования критического мышления будущих учителей начальной школы на занятиях по «Украинскому языку (по профессиональному направлению)». Раскрыта сущность и качества, этапы и элементы критического мышления студентов вуза. Приведены примеры упражнений и заданий, используемых на занятиях по дисциплине «Украинский язык (по профессиональному направлению)» во время которых формируются основные качества и элементы критического мышления. Среди таких упражнений и задач приведены примеры творческих упражнений, дискуссий, проектов и т. д.

Ключевые слова: критическое мышление, будущие учителя начальной школы, профессионально направленные дисциплины, дисциплина «Украинский язык (по профессиональному направлению)».

Pochinkova M. Formation of critical thinking of future primary school teachers in classes on "Ukrainian language (in the professional direction)"

The article reveals the features of the formation of critical thinking of future primary school teachers in the classes on "Ukrainian language (in the professional direction)." The essence and qualities, stages and elements of critical thinking of students of high school are opened. Examples of exercises and assignments used in the classes "Ukrainian language (in the professional direction)" during which the basic qualities and elements of critical thinking are formed are given. Among such exercises and tasks are examples of creative exercises, discussions, projects, etc.

Key words: critical thinking, future primary school teachers, professionally directed disciplines, discipline "Ukrainian language (in the professional direction)".

Стаття надійшла до редакції 16.03.2018 р.

Прийнято до друку 25.04.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я .

УДК 373.5.016:821.161.2.09

С. П. Привалова

ВИВЧЕННЯ РОМАНУ «СОЛОДКА ДАРУСЯ» МАРІЇ МАТІОС

Сучасна українська література, незважаючи на свою сформованість, стильову манеру, оригінальність мовно-стилістичних засобів, які